

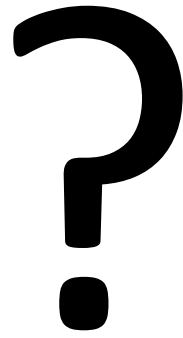
Zánět a hojení

MUDr. Miroslav Koblížek

Plán

- obecné vlastnosti zánětu (15-20 min.)
- nespecifický zánět a jeho příklady (35-45 min.)
- specifický zánět a jeho příklady (10-15 min.)
- hojení (20-25 min.)

Zánět

Zánět

latinsky - *inflammatio*

dříve česky - *zápal*

Názvosloví

anatomické pojmenování (řecký základ) + koncovka *-itis*
(bronchitis, duodenitis, pyelonefritis...)

počeštěně koncovka *-itida*
(bronchitida, duodenitida, pyelonefritida...)

Zánět

ustálená obranná a
reparativní odpověď na
poškození organismu

Celsovy znaky = lokální projevy zánětu

způsobeny zvýšeným překrvením a zvýšenou propustností cév

- ***rubor*** - začervenání
- ***tumor*** - otok
- ***calor*** - teplo
- ***dolor*** - bolest
- ***functio laesa*** – poškozená funkce

Celkové projevy zánětu

- leukocytóza (norma $4-10 \times 10^9/l$)
- proteiny akutní fáze
  - CRP
  - prokalcitonin
  - SAA
- zvýšená koagulace
- horečka
- aktivace lymfatických orgánů
  - lymfadenitida
  - aktivace sleziny

vliv chemokinů

- mediátory zánětu
- interleukiny (IL1, IL6, IL10)
- TNFalfa, TGFbeta

Poškození organismu

infekční agens

- bakterie
- viry
- houby
- paraziti

neživé agens

- nekróza
  - ischemie
  - fyzikální vlivy
  - chemické vlivy
  - toxiny

poruchy imunity

- autoimunity
  - = útok imunitního systému proti vlastnímu antigenu
- alergie
  - = přehnaná reakce na neškodný zevní antigen
- poškození imunokomplexy
  - = hromadění komplexů antigenů a protilátek při dlouhodobém zánětu v organismu

Poškození organismu

infekční agens

- bakterie
- viry
- houby
- paraziti

neživé agens

- nekróza
  - ischemie
  - fyzikální vlivy
  - chemické vlivy
  - toxiny

poruchy imunity

- autoimunity
  - = útok imunitního systému proti vlastnímu antigenu
- alergie
  - = přehnaná reakce na neškodný zevní antigen
- poškození imunokomplexy
  - = hromadění komplexů antigenů a protilátek při dlouhodobém zánětu v organismu

Poškození organismu

infekční agens

- bakterie
- viry
- houby
- paraziti

neživé agens

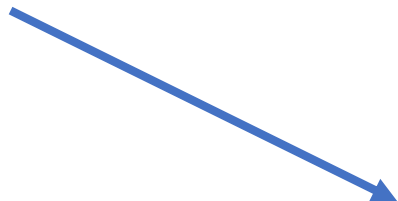
- nekróza
  - ischemie
  - fyzikální vlivy
  - chemické vlivy
  - toxiny

poruchy imunity

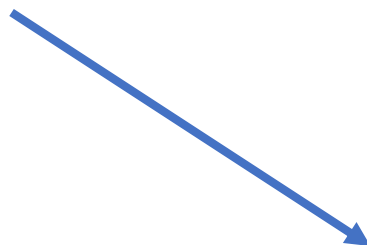
- autoimunity
  - = útok imunitního systému proti vlastnímu antigenu
- alergie
  - = přehnaná reakce na neškodný zevní antigen
- poškození imunokomplexy
  - = hromadění komplexů antigenů a protilátek při dlouhodobém zánětu v organismu

Zánět

alterativní
složka

exsudativní
složka

proliferativní
složka

Alterativní složka

- změna tkáně v důsledku jejího poškození
  - minimální změny – poškození jednotlivých buněk
    - ischemické poškození proximálních tubulů ledvin
    - *difterická myokarditida*
  - rozsáhlé změny – poškození všech buněk i intersticia tkáně
    - abscesy

Exsudativní složka

vzniká exsudací složek krve z kapilár se zvýšenou propustností stěny
- zároveň může způsobovat další poškození tkáně

nebuněčná složka - *exsudace*

- tekutiny z krevní plazmy
- imunoglobuliny
- komplement
- **fibrin**
  - zásadní vliv na proliferativní složku

zánětlivé buňky - *infiltrace*

- granulocyty
  - **neutrofily**
  - eozinofily
  - bazofily
- lymfocyty
  - T a B
- plazmocyty
- makrofágy

Exsudativní složka

vzniká exsudací složek krve z kapilár se zvýšenou propustností stěny
- zároveň může způsobovat další poškození tkáně

nebuněčná složka - *exsudace*

- tekutiny z krevní plazmy
- imunoglobuliny
- komplement
- **fibrin**
  - zásadní vliv na proliferativní složku

zánětlivé buňky - *infiltrace*

- granulocyty
  - **neutrofily**
  - eozinofily
  - bazofily
- lymfocyty
  - T a B
- plazmocyty
- makrofágy

Proliferativní složka

- oprava integrity tkáně
- závislá na tíži poškození a množství fibrinu v tkáni
- velkou úlohu hraje *granulační tkáň*

- *regenerace a reparace* (viz dále)

Časový vývoj zánětu

- akutní
  - trvání do 3 týdnů
- subakutní
- chronický
  - neschopnost organismu agens rychle odstranit
  - opakované vystavování stejnému agens
  - některé záněty od začátku jako chronické

Typy zánětu

Typy zánětu

nespecifický

specifický

Typy zánětu

nespecifický

- morfologicky uniformní
- reakce na většinu příčin

specifický

- odlišná morfologie
- úzké spektrum příčin (ale ne jen jediná)

Nespecifický zánět

Nespecifický zánět

dělení podle exsudativní složky

- serózní
- lymfocytární (= nehnisavý)
- hnisavý (= purulentní)
- fibrinózní
- gangrenózní

Serózní záněť

- převážně exsudace tekutiny
- **serózy** – serózní peritonitida, pleuritida, perikarditida
- **sliznice** – **katarální záněť** (zvýšená hlenotvorba) – rhinitida
- **kůže** – puchýř (vezikula) – opar, neštovice
- **intersticiium** – kopřivka (záněť v dermis, ne na povrchu)

Lymfocytární záněť

- převážně infiltrace lymfocyty
- často obraz chronických zánětů
- virové záněty

- **serózy** – systémové choroby pojiva, virová meningitida
- **sliznice** – chřipková tracheitida, chronická gastritida
- **kůže** – ekzémdermatitidy
- **intersticiium** – virové myokarditidy, intersticiální pneumonie, Hashimotova thyroiditida, hepatitidy

Hnisavý zánět

empyém = vyplnění existující dutiny hnisem

- převažují neutrofily -> hnis
- výraznější destrukce tkáně

- **serózy** – hnisavá peritonitida (např. při ischemii střeva), **empyém** hrudníku
- **sliznice** – katarálně hnisavá bronchopneumonie, ulceroflegmonózní apendicitida, **empyém** žlučníku
- **kůže** – folikulitida, furunkl
- **intersticiium** – **absces x flegmóna**

Hnisavý zánět v intersticiu

absces

- ohraničený proces
- v centru kompletní destrukce původní tkáně
- vznik dutiny vyplněné hnisem
- akutní absces -> chronický absces – stěna tvořená granulační tkání – může zůstat pseudocysta

flegmóna

- neohraničené šíření zánětu do okolí
- zachovalá původní struktura tkáně – prostoupená neutrofily

Fibrinózní zánět

- exsudace velkého množství fibrinu -> výrazné jizvení, srůsty
- **serózy** – fibrinózní perikarditida (při urémii, nad infarktem...)
- **sliznice** – tvorba pablán
  - **krupózní** – pablána jen místo povrchového epitelu
  - **difterický** – pablána místo sliznice – pevně drží, po stržení krvácí
  - **eschariotický** – kompletní destrukce sliznice – pablána až do submukózy
- **kůže** – těžší popáleniny
- **intersticiium** – fibrinoidní nekróza u autoimunit (SLE, revmatická horečka...)

Gangrenózní záněť

- nekróza modifikovaná anaerobními bakteriemi
- **serózy** – sterkorální peritonitida (při perforaci GIT)
- **sliznice** – vlhká gangréna plic po aspiraci
- **kůže** – *dekubity*
- **intersticiium** – hluboké zhmožděné a infikované rány

Příklady různých typů a lokalizací zánětu	serózy	sliznice	kůže	intersticiium
serózní	serózní pleuritida	katarální rhinitida	puchýř	kopřivka
lymfocytární	virová meningitida	chronická gastritida	ekzémdermatitidy	virová myokarditida
hnisavý	hnisavá meningitida	katarálně hnisavá bronchopneumonie	folikulitida, furunkl	absces, flegmóna
fibrinózní	fibrinózní perikarditida	krupózní < difterický < eschariotický zánět	popáleniny 2. st.	revmatické uzlíky
gangrenózní	sterkorální peritonitida	vlhká gangréna plic	dekubitus	hluboké zhmožděné rány

Specifický zánět

Specifický zánět

- obvykle probíhá chronicky
- morfologicky specifický obraz – ***granulomy***
- úzké spektrum chorob
  - infekční
    - **tuberkulóza**
    - lepra
    - syfilis (pouze v posledním stádiu)
    - antropozoonózy
  - idiopatické
    - **sarkoidóza**
  - reakce na cizí tělesa

Granulom

- makro – šedobílé uzlíky velikosti cca 2 mm, mohou různě splývat
- mikro
  - shluk **makrofágů** (tzv. epiteloidní makrofágy) s příměsí menšího množství **lymfocytů**
  - **obrovské mnohoaderné buňky** – vzhled dle typu
  - *absence granulační tkáně*

Následný vývoj granulomu

- **fibrotizace** -> hyalinizace -> dystrofická kalcifikace
- **nekrotizace** (u TBC kaseifikační nekróza) -> dystrofická kalcifikace nekrotických hmot
- **zhnisání** -> granulomatózně hnisavý zánět
- **kolikvace** a provalení -> „tuberkulózní hnis“
  - studené abscesy
  - píštěle
  - sběhlý absces

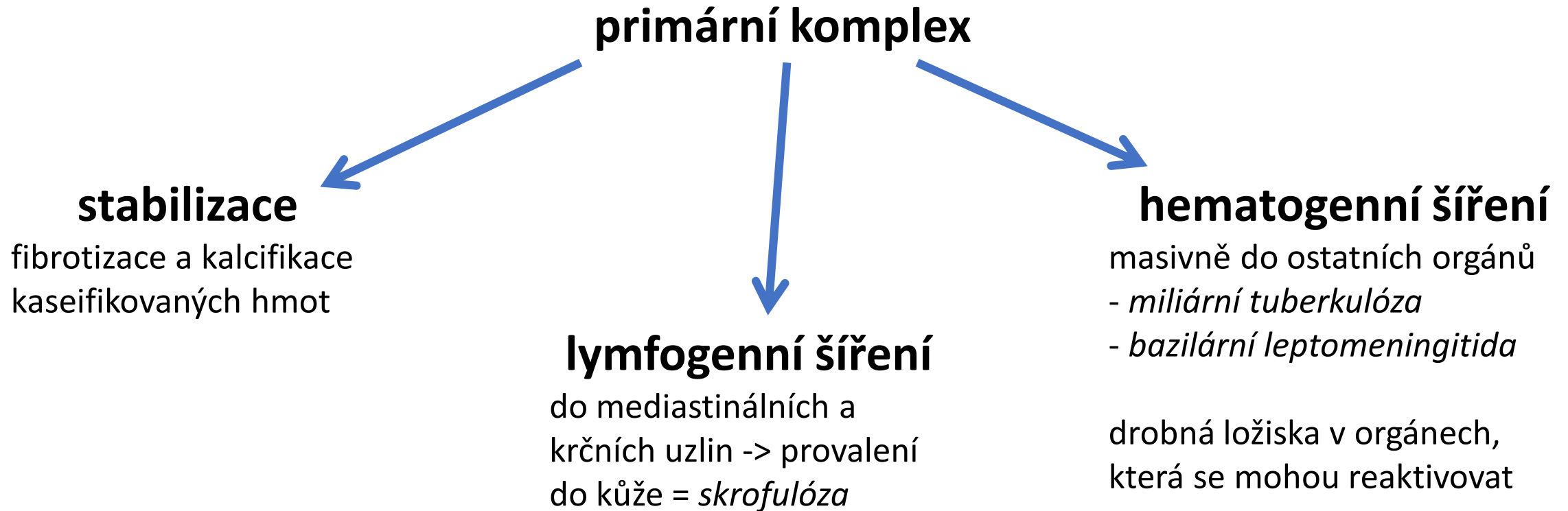
Tuberkulóza

- infekce *M. tuberculosis*, *M. bovis*, *M. africanum*
- průběh silně závisí na individuální vnímavosti a celkovém stavu organismu
- granulomatózní zánět s ***kaseifikací***
- formy
  - **primární** („dětský typ tuberkulózy“)
  - **postprimární** – reaktivace či reinfekce

Primární tuberkulóza

- kontakt naivního organismu s patogenem -> primární infekce – obvykle vdechnutí, proto lokalizace v plicích (častěji pravé) subpleurálně
- fagocytóza makrofágy -> část odnesena do spádové lymfatické uzliny
- ***Ghonův komplex = primární komplex*** – primární infekce, lymfadenitida a lymfadenopatie spádové uzliny
- prodleva 3-4 týdny, než dojde k aktivaci Th1 lymfocytární odpovědi a tvorbě granulomů

Primární tuberkulóza

Postprimární tuberkulóza

- reinfekce či reaktivace při oslabení organismu
- *hrotová tuberkulóza*
- *tuberkulózní kaverny*
  - propagace a komunikace s bronchiálním stromem -> „otevřená plicní tuberkulóza“
  - destrukce cév v okolí -> hemoptýza či hemoptoe
- mimoplicní tuberkulóza – kosti, ledviny a urogenitál, nadledviny ...

Sarkoidóza

- neznámá patogeneze
- věk obvykle cca 20-60 let, častěji ženy
- endokrinní projevy – zvýšená produkce ACE, hyperkalcémie
- granulomatózní zánět bez kaseifikace
- nejčastěji **mediastinální lymfatické uzliny** a **plíce** – často šíření od hilů do periferie
- dále – kůže a podkoží – *erythema nodosum* (+ často sarkoidy v jizvách), svaly, srdce, oko, neurosarkoidóza – CNS i periferní nervy
- léčba kortikoidy

Granulomatózně hnisavé záněty

- tvorba granulomu, který je v centru zhnisaný
- často v lymfatických uzlinách – dif. dg. jiných procesů (metastázy, lymfomy...)
- nemoc z kočičího škrábnutí – *Bartonella henselae*
- lymphadenitis mesenterialis – *Y. enterocolitica*
- lymphogranuloma venereum – *Chlamydia trachomatis* serovar L1-L3

Hojení

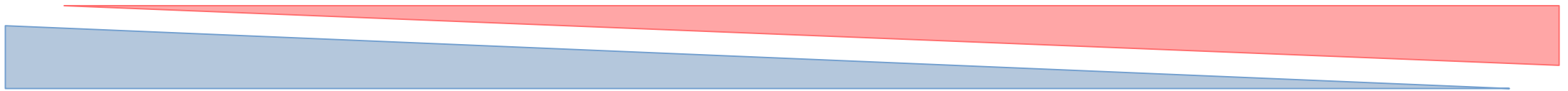
Hojení

- podílí se na něm proliferativní složka zánětu
- úprava integrity organismu poškozené zánětem

REGENERACE

REPARACE

hojení ad integrum

Zhojení léze původní tkání se zachovalou funkcí.

hojení per defectum

Zhojení léze funkčně méněcennou tkání – obvykle vazivovou jizvou.

REGENERACE

REPARACE

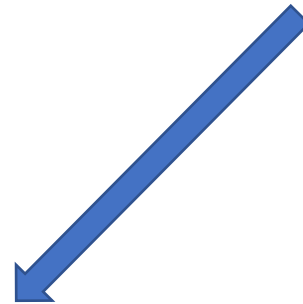
- typ tkáně
- rozsah poškození
- změny v průběhu hojení

Regenerace

malé poškození

zachování pojivové
kostry tkáně

**zhojení původní
funkční tkání**

- zhojení intraepidermálního puchýřku při planých neštovicích či herpes simplex
- regenerace renálních tubulů po šokovém postižení

Regenerace

regenerační potenciál tkání

labilní tkáně

- povrchové epitely, kostní dřeň, lymfatická tkáň

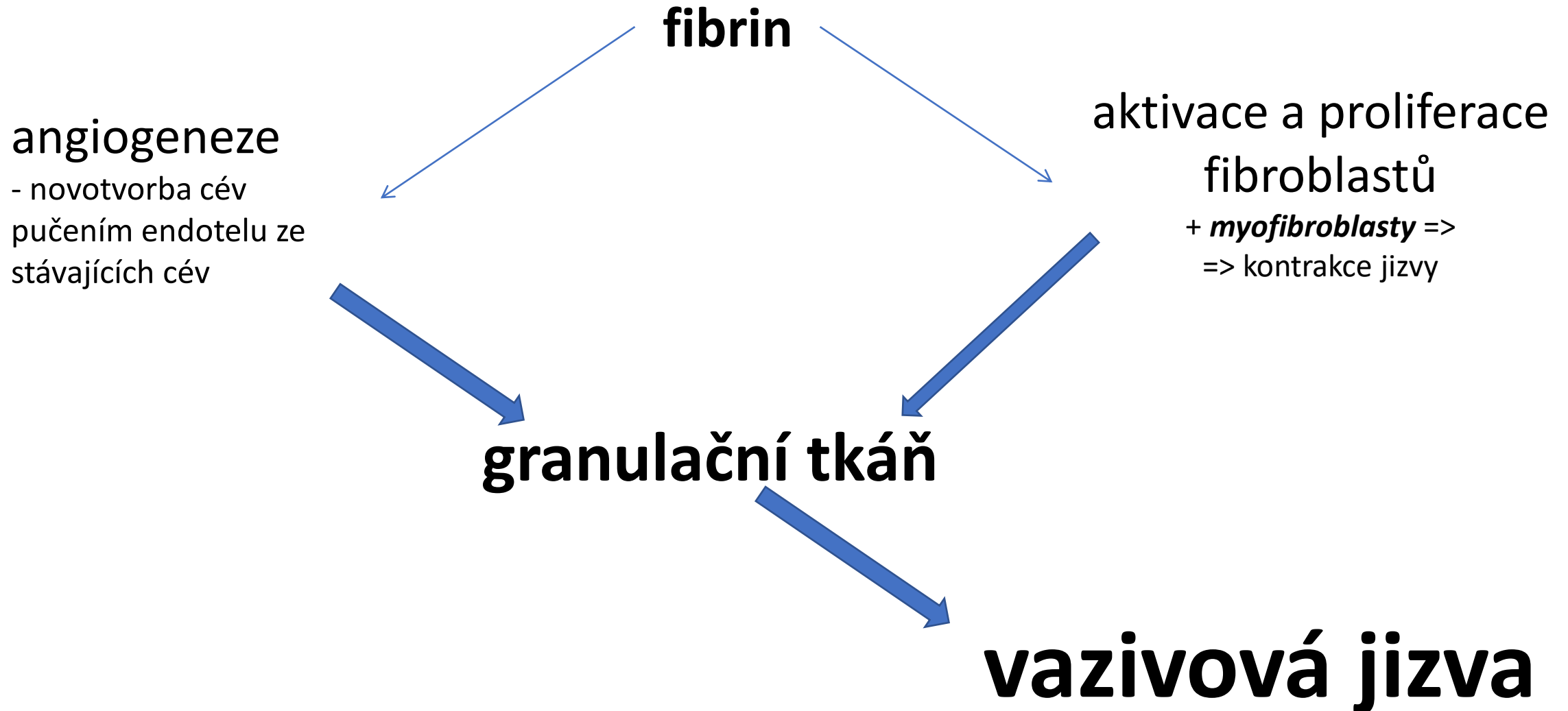
stabilní tkáně

- parenchymové orgány (játra, ledviny, endokrinní orgány)
- endotel, pojivové tkáně
- *kosterní svalovina*

permanentní tkáně

- myokard, mozek a mícha (neurony), chrupavka

Reparace

Specifika hojení různých procesů

Hojení ran

per primam

- rovná rána
- vitální okraje
- absence infekce
- minimální krvácení
- klid

=> drobná jizva

per secundam

- tržné a zhmožděné rány
- nekróza v okrajích rány
- infekce
- krevní koagula
- opakované traumatizace

=> masivní tvorba
granulační tkáň

= *caro luxurians*

=> **hypertrofická jizva**

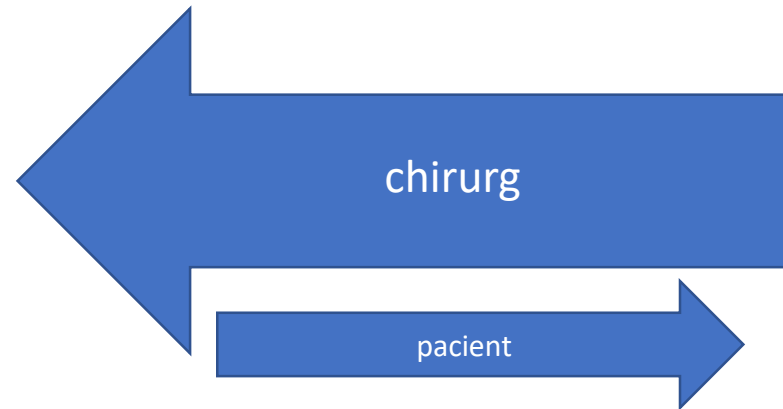
=> vkleslá jizva

Hojení ran

per primam

- rovná rána
- vitální okraje
- absence infekce
- minimální krvácení
- klid

=> drobná jizva

per secundam

- tržné a zhmožděné rány
- nekróza v okrajích rány
- infekce
- krevní koagula
- opakované traumatizace

=> masivní tvorba
granulační tkáně

= *caro luxurians*

=> **hypertrofická jizva**

=> vkleslá jizva

Poruchy hojení ran

hypertrofická jizva

keloidní jizva

- jizva tvořená silnými svazky kolagenních vláken
- makro – vystupující nad povrch
- u predisponovaných jedinců

- infekce rány
- malnutrice, avitaminóza vit. C (skorbut)
- kortikoidy
- **ischémie** – problémy u ICHDK

⇒ ***dehiscence rány***

⇒ ***ulcerace***

⇒ ***kýla v jizvě***

Hojení hematomu

= organizace

malý
- resorpce

středně velký

- koagulace – fibrin => granulační
tkáň =>
vazivová jizva

velký (několik cm)

- od periferie hojení granulační tkání
- v centru autolýza => kolikvace =>
=> chybí kostra pro granulační tkáň
=> ***posthemoragická pseudocysta***
- osmoticky aktivní obsah - zvětšování

Hojení nekrózy

= organizace

menší

- granulační tkáň =>
vazivová jizva

dystrofická kalifikace

- hlavně u kaseifikační
nekrózy

větší (několik cm)

- od periferie hojení granulační tkání
- v centru kolikvace =>
=> chybí kostra pro granulační tkáň

=> ***postnekrotická pseudocysta***

- *postmalatická pseudocysta* - mozek

Hojení trombu

= organizace

nástěnný trombus

- organizace granulační tkáně

dystrofická kalcifikace

=

flebolit

obturační trombus

- granulační tkáň => anastomózy cév z obou konců

trombu => zvětšení průtoku =>

rekanalizace

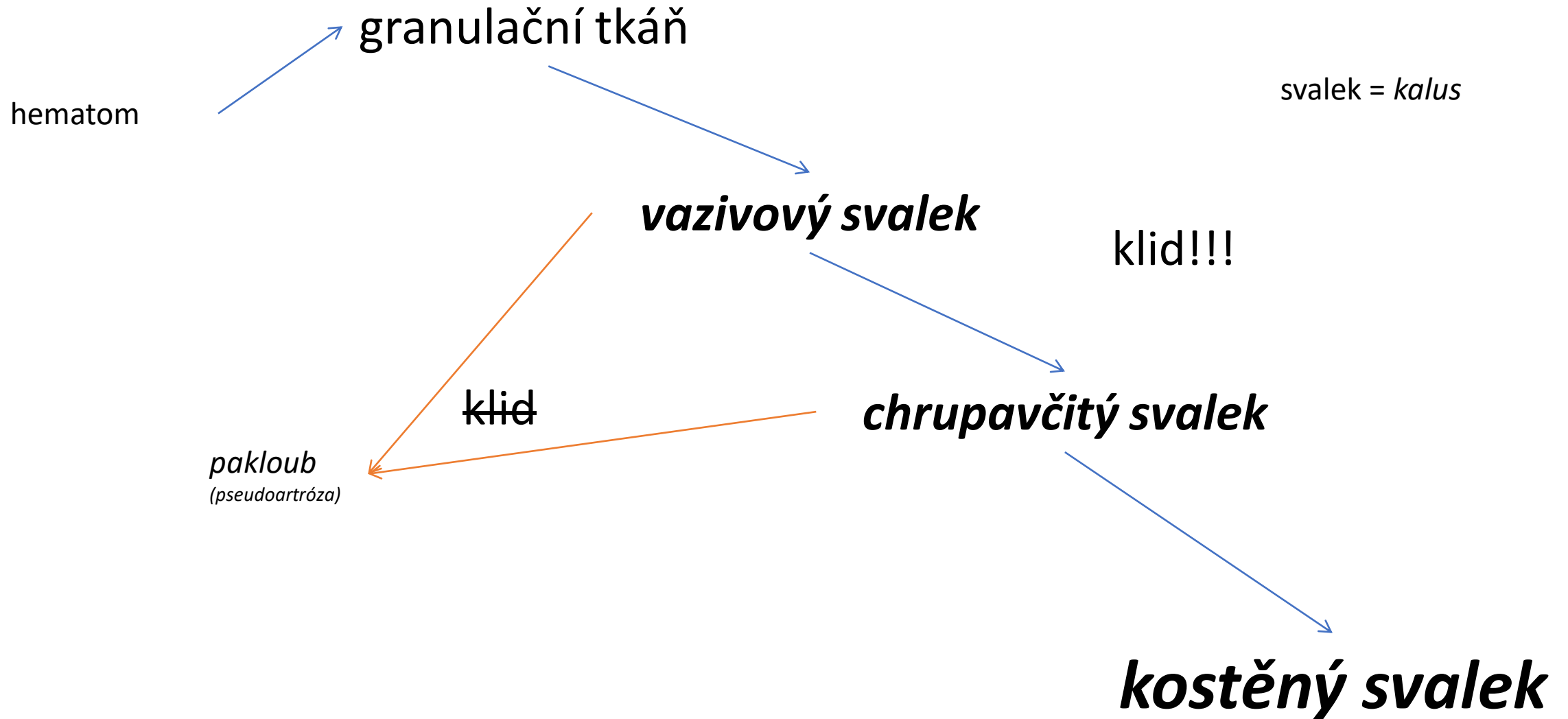
Vhojování cizích těles

obrovskobuněčná granulomatózní reakce

Schlofferův tumor

- při infekci šicího materiálu v ráně
  - granulomatózní reakce + hnisavý zánět
- => zarudnutí a zduření

Hojení fraktury

Rekapitulace

Zánět

- ustálená reakce organismu na poškození (fyzikální a chemické, infekční, autoimunitní, ...)

nespecifický zánět

- serózní – *katar* na sliznicích
- lymfocytární – různé chronické a autoimunitní záněty
- hnisavý – *absces* a *flegmóna*
- fibrinózní – pablány na sliznicích (*krupózní, difterický, eschariotický*)
- gangrenózní

specifický zánět

= *granulomatózní*

- tuberkulóza
- sarkoidóza
- lepra
- granulomatózně hnisavé procesy (nemoc kočičího škrábnutí)

Hojení

Regenerace

- ad integrum – funkční tkáň

Reparace

- vazivová jizva